

SUOMALAIS-NORJALAINEN RAJAVESISTÖKOMISSIO
NORSK-FINSK GRENSEVASSDRAGSKOMMISSJON

PÖYTÄKIRJA

Suomalais-norjalaisen rajavesistökomission kokous 6.-7.9.2016, Saariselkä, Inari

1. KOKOUKSEN AVAUS, LÄSNÄOLIJAT JA KÄYTÄNNÖN ASIOITA

Kokouksen puheenjohtaja Timo Jokelainen avasi kokouksen. Inarin kunnanjohtaja Jyrki Hyttinen toivotti suomalais-norjalaisen rajavesistökomission jäsenet ja asiantuntijat tervetulleiksi Inariin.

Kokouksen läsnäolijat esittelivät itsensä. Paikalla olivat seuraavat komission jäsenet: komission Norjan valtuuskunnan puheenjohtaja Bente Christiansen (Finnmarkin lääninhallitus), jäsen Frank Ingilæ (Tanan kunta), varajäsen Svein Somby (Kaarasjoen kunta), varajäsen Karine Emanuelsen (Etelä-Varangin kunta) ja varajäsen Øyvind Walsø (Norjan ympäristöhallinto). Suomen valtuuskunnan puheenjohtaja Timo Jokelainen (Lapin ELY-keskus), jäsen Ilmari Tapiola (Utsjoen kunta), varajäsen Mika Aikio (Utsjoki), jäsen Toini Sanila (Inarin kunta) ja varajäsen Outi Mähönen (Lapin ELY-keskus). Muut kokouksen osanottajat ovat liitteessä 1.

2. ESITYSLISTAN HYVÄKSYMINEN JA MAHDOLLISET MUUTOKSET

Kokouksen esityslista hyväksyttiin.

3. KOMISSION SUOSITUKSET VUODELTA 2015

Käytiin lyhyesti läpi komission suositukset vuodelta 2015:

1. Inarijärven joustava säännöstelykäytäntö
2. Ympäristön tilaan liittyvien hankkeiden edistäminen ja toteutus suomalais-norjalaisella vesienhoitoalueella
3. Kalankasvatuksen luonnonlohille aiheuttamien uhkien vähentäminen
4. Pohjoisten luonnonlohien tutkimus ja suojele
5. Toimet *Gyrodactylus salaris*- lohiloisen leviämisen estämiseksi

Vuoden 2016 suositusten luonnokset ja muut mahdolliset uudet esitykset käsitellään esityslistan asiaankuuluvissa kohdissa ja kohdassa 10.

4. PAATSJOEN VESISTÖALUE

4.1 Paatsjoen vesistöaluetta koskevat ajankohtaiset asiat: Kuntien edustajat

Etelä-Varangin kunta

Karine Emanuelson kertoi Etelä-Varangin kunnan ajankohtaisista asioista:

- *Paatsjoen vesistön vedenpinnan taso kesällä 2016:* Paatsjoen alueella on satanut paljon vuoden 2016 aikana. Vesivoiman joustava säännöstely on tämän kaltaisissa tilanteissa tärkeää. Vesi on esimerkiksi Skogfossista ylävirtaan ollut erittäin korkealla 2016 vedenpinnan ollessa matalalla koskesta alavirtaan. Tämä on vaikuttanut luonnon monimuotoisuuteen ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksiin alueella.
- *Paatsjoki-seminaari 2016:* Seminaarin aiheina olivat Norjan ja Venäjän välisen rajaseudun ympäristön seuranta ja elintarviketurvallisuus. Seminaarin järjestivät Finnmarkin lääninhallitus ja Etelä-Varangin kunta. Kunta pitää seminaaria tärkeänä kohtaamispaikkana, jossa tutkijat, ympäristönsuojelu, paikallisväestö ja poliittiset päättäjät voivat keskustella keskenään.
- *Nikkelin kombinaatin päästöt:* Tiedotettiin Etelä-Varangin kunnanjohtajan kirjoittaneen kirjeen ympäristönsuojeluministerille sallittujen ilmanlaatunormien ylityttyä useaan kertaan Etelä-Varangin Karpdalenissa. Ministeriö on kirjeen perusteella kutsunut kunnanjohtajan mukaan valtuuskuntaan norjalais-venäläisen ympäristönsuojelukomission seuraavaan kokoukseen.
- Paatsjokilaakson metsästys- ja kalastusyhdistys (Pasvikdalen JFF) on laatimassa hoitosuunnitelmaa Paatsjoen kalavaroille.

Trygve Sarajärvi kertoi seuraavaa:

- *Huoli muikusta Paatsjoen vesistön vieraslajina*
- *Taimenen istuttaminen Paatsjoen vesistöön:* Vesivoimayhtiö Pasvik Kraft istuttanut taimenta myös vuonna 2016 osana vesivoimatoimilupaa.
- *Työ Paatsjoen vesialueella, johon sisältyy haja-asutusalueiden jätevedenpuhdistusjärjestelmät (työn alla).* Kyselytutkimuksella on lähestytty 600 taloutta.
- *Työ Suomen ja Norjan välisen valtatie edistämiseksi Paatsjokilaaksoon:* Työ on Norjan puolella seisokissa johtuen mm. sen edistymisen pysähtymisestä tie- ja tulliviranomaistahoissa.
- *Kaivosyhtiö Sydvaranger Gruve as:* Kaivos ajautui syksyllä 2015 konkurssiin. Tästä seurasi se, että Utsavuonoon ei enää varastoida kaivosjätteitä.
- *Kunnalliset ja yksityiset maankäyttösuunnitelmat ja uusien satama-alueiden kehittämissuunnitelmat:* Työn alla on useita laivanvarustus-, kalastus- ja öljyteollisuuteen liittyviä alue- ja yleissuunnitelmia satama-alueen kehittämiseksi. Näistä mainittakoon muun muassa Jouluvuonon sataman rakentaminen, yksityinen satama Sydvarangerin alueella Slambankenin läheisyydessä, Nordterminaalien öljyterminali Gamnesetissä, Pulknesetin ja Jakobsnesin teollisuussatamat sekä läntisen Høybuktan mahdollinen kantasatamaverkkoon kuuluva satama. Kaikki nämä liittyvät pääasiallisesti Risti- ja Utsavuonoihin. Aluesuunnitelmat lähetetään aikanaan lausuntokierrokselle myös Suomeen.

Työn alla on myös useita ympäristövaikutusten arviointeja. Näistä mainittakoon muun muassa Akvaplan Nivan lohen, meritaimenen ja isonieriän vaellusmallien tutkimukset ajanjaksolla 2013–

2016. Alustava johtopäätös on se, että lohi vaeltaa nopeasti vuonosta mereen. Meritaimen ja isonieriä sen sijaan pysyttelevät vuonoissa ja vaeltavat sitten takaisin jokiin.

Bente Christiansen kertoi Norjan viranomaisten nyt työstävän suunnitelmia siitä, kuinka Utsavuonon kaivosjätevarastoa valvotaan tulevaisuudessa.

Inarin kunta, Toini Sanila:

- Paatsjoen vesistöalue on Inarin asukkaille keskeinen. Juutuanjoen ja Ivalojoen valuma-alueet ovat tärkeimmät Inarijärveen laskevat joet. Juutuanjoki on merkittävä taimenen lisääntymis- ja pyyntijoki.
- *Riskitekijöitä on koneellinen kullankaivu*, joka on loppumassa Lemmenjoen alueelta vuoteen 2020 mennessä. Ivalojoen ja Juutuanjoen tilanne on huolestuttava, kullankaivu rasittaa jokien käyttöä. Inarin kunnan alueella kolmannes väestöstä on saamelaisia, tämä on erityisesti saamelaisten huoli.
- *Inarijärven säännöstely*: tämä kesä on ollut vaikea, Inarijärven vesi on ollut hyvin korkealla.
- On hyvä, että Sydvaranger gruve -kaivoksen vaikutuksia seurataan, myös satamien ym. vaikutuksia tulee seurata.

4.2 Kullankaivun valvonta ja vesistövaikutukset

Ympäristöinsinööri Tarmo Oikarinen Lapin ELY-keskuksesta kertoi koneellisen kullankaivutoiminnan laajuudesta, sijainnista, luvituksista ja valvonnasta Lapissa. Koneellista kullankaivua harjoitetaan pääasiassa kahdella eri alueella: Lemmenjoen alueella sekä Ivalojoen – Sotajoen alueella. Kaikki kaivinkoneella tapahtuva kullanhuuhtonta katsotaan koneelliseksi kullankaivuksi, myös vesistön pohjan imurointi eli se vaatii ympäristöluvan ja/tai vesitalousluvan. Lapin ELY-keskus valvoo koneellista kullankaivua.

Vuonna 2015 voimassa olevia ympäristölupia oli yhteensä 55 kpl, ja toimintaa harjoitettiin 27 kohteella. Ympäristöluvassa annetaan määräyksiä mm. vuosittaisesta kaivumäärästä, vesiensuojelurakenteista ja vesien johtamisesta sekä toiminnan ja vaikutusten tarkkailusta. Vesistövaikutuksia tarkkaillaan vuonna 2006 käynnistyneiden yhteistarkkailujen perusteella. Lisäksi ELY-keskus tekee tarkastuksia 1-4 vuoden välein, minkä lisäksi myös Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes ja Metsähallitus tekevät omaa valvontaansa. Toiminta on ollut pääosin luvan mukaista, eniten huomautettavaa on ollut polttoaineen säilytyksestä ja veden samentumisesta. Vesiensuojelu on parantunut keskimäärin 10 vuoden aikana ja toiminta on siirtynyt osittain eri alueille. Lemmenjoella toiminta päättyi vuonna 2020, minkä jälkeen toimijoilla on kaksi vuotta aikaa tehdä maisemointityöt.

Asiantuntija Annukka Puro-Tahvanainen kertoi koneellisen kullankaivun vesistövaikutuksista esimerkkinä Miessijoen alue Lemmenjoen kansallispuistossa. Lemmenjoen alueen matkailijat sekä matkailu- ja luontopalveluissa työskentelevät henkilöt ovat olleet huolissaan koneellisen kullankaivun vaikutuksista alueen suojelu-, virkistys- ja matkailuarvoon. Koneellisen kullankaivun vesistövaikutuksia on selvitetty vuosina 2006 – 2009 ja 2011 toteutetuissa hankkeissa. Lisäksi koneellisen kullankaivun vaikutuksia tarkkaillaan kaksi kertaa kaivukauden aikana koneellisen kullankaivun yhteistarkkailussa.

Lemmenjoen alueella Miessijoessa ja Jäkälä-Äytsissä on havaittu voimakasta veden samentumista ja kiintoainepitoisuuden nousua sekä korkeita raudan ja alumiinin pitoisuuksia vuosina 2006 –

2009. Veden samentuminen on ollut vähäisempää vuosina 2010 – 2015 vähentyneen toiminnan ja tehostuneen vesienkäsittelyn johdosta. Samentumista ja pohjan liettymistä on havaittu Postijoella noin 8 km Miessijoen kaivospiirien alapuolella saakka, mutta vaikutukset Vaskojoen ja Lemmenjoen veden laatuun ovat olleet vähäisiä. Ivalojoen alueella ajoittaista samentumista ja kiintoainepitoisuuden nousua on havaittu Sotajoella ja Palsinojalla, mutta vaikutukset Ivalojokeen ovat olleet vähäisiä.

4.3 Kullankaivun tulevaisuudennäkymät Lapissa

Geologi Antti Peronius Lapin Kullankaivajain Liitosta kertoi lyhyesti kullankaivun historiasta ja kullankaivusta Lapissa. Pienimuotoisen kullankaivun tuotannon arvo on karkeasti samaa suuruusluokkaa kuin Tenon lohen, Inarin kalastuksen ja kahden paliskunnan poronhoidon arvo, joten kullankaivu on paikallistalouden kannalta merkittävä. Melkein kaikki vuotsolaiset ja etelä-inarilaiset saamelaissuvut ovat kaivaneet kultaa. Pienimuotoisessa perhekaivussa saadaan muutaman kuukauden aikana merkittävä osa koko vuoden tulosta. Kullankaivulla ei ole ongelmia metsätalouden, matkailun eikä kalatalouden kanssa, mutta saamelaiskäräjät ovat valittaneet monista lupahakemuksista. Kullankaivun näkökulmasta monet lait kuten uusi kaivoslaki, vesilaki ja ympäristönsuojelulaki ovat tiukentuneet 2000-luvulla. Kullankaivajien liitto on tehnyt opasvihkosen, jonka ohjeilla vesienkäsittelyä ja kiintoaineen talteenottoa on parannettu. Kullankaivu loppuu Lemmenjoelta vuonna 2020, minkä vuoksi pyritään löytämään ja on löydetty uusia alueita.

Mika Aikio ja Ilmari Tapiola kommentoivat, että esityksessä oli väärää lukuja koskien Tenon keskimääräistä lohisaalista. Jos kullankaivulla on ongelmia saamelaiskäräjien kanssa, niin sillä on ongelmia myös saamelaisten kanssa. Kullankaivun vaikutuksista tulisi kuulla myös luontaistalouden harjoittajaa, joka on kärsinyt toiminnasta.

Toini Sanila kysyi, ovatko saamelaiskäräjät valittaneet muusta kuin koneellisesta kullankaivusta? Antti Peronius vastasi, että Saamelaiskäräjät ovat valittaneet noin 30 konekaivu- ja 11 lapiokaivuluvasta.

Lisäksi tiedusteltiin, käytetäänkö kullankaivussa kemikaaleja, ovatko altaat ensisijaisesti liettymisen estämiseksi ja kuka hoitaa maisemoinnin ym. jälkityöt jos yrittäjä menee konkurssiin?

Antti Peronius vastasi, että ei käytetä kemikaaleja, ei syanidia eikä elohopeaa. Altaat ovat ensisijaisesti kiintoaineen laskeutumista varten. Teoriassa altaisiin voitaisiin lisätä kemikaaleja ja saostaa metalleja. Jos yrittäjä menee konkurssiin, on olemassa vakuusmaksu, joka käytetään maisemointiin. Mikäli vakuusmaksu ei riitä, niin Lapin kullankaivajien liitto takaa maisemoinnin.

4.4 Inarijärven joustava säännöstelykäytäntö

Timo Jokelainen esitteli lyhyesti Inarijärven säännöstelyä vuonna 2016 sekä tilannekatsauksen koskien ilmastonmuutoksen huomioon ottamista Inarijärven säännöstelyn kehittämisessä. Kesäelokuun sadanta Paatsjoen Suomen puoleisella valuma-alueella on ollut selvästi keskimääräistä suurempi ja Inarijärven vedenkorkeus on pysytellyt lähellä säännöstelyn ylärajaa.

Inarijärven säännöstelyvaltuutettujen kokouksessa Osllossa vuonna 2016 sovittiin, että Inarijärvi-työryhmä jatkaa ilmastonmuutosraportin kehittämistä vuonna 2016. Työryhmän tulee laatia hankekuvaus, jossa kuvataan hankeen idea, tavoitteet, syy ja sisältö. Työryhmän tulee laatia Inarijärven säännöstelysopimukselle ilmastonmuutosta koskeva täydennysehdotus nro 3. Inarijärvi-työryhmä on käsitellyt Inarijärven säännöstelyä sekä valtuutettujen antamaa toimeksiantoa Norjan Kongsfjordissa elokuussa 2016 pidetyssä kokouksessa. Uusi referenssijakso vuosille 1981 – 2010 on tilattu Suomen ympäristökeskukselta, ja työ on sovittu valmistuvan syksyn 2016 aikana. Työryhmä on laatinut ilmastonmuutostyölle uuden alustavan hankekuvauksen sekä luonnoksen valtiosopimukseen lisättävästä säännöstelyohjeen täydennyksestä. Tavoitteena on lähettää hankekuvaus ja täydennysehdotus säännöstelyvaltuutetuille kommentteille 15.11.2016 mennessä.

4.5 Paatsjoen vesistön monikäyttösuunnitelman tilanne

Bente Christiansen kertoi tarpeesta päivittää Paatsjoen vesistön monikäyttösuunnitelmaa vuodelta 1997. Asia on otettu esille useissa eri yhteyksissä ja sitä viedään nyt eteenpäin norjalais-venäläisessä rajavesistökomissiossa ja Barentsin alueen ympäristönsuojeluyhteistyössä. EU:n vesipuitedirektiiviä toimeenpannaan Suomessa ja Norjassa. Molemmat valtiot ovat direktiivin myötä velvollisia hoitamaan vesiä yhdessä myös ETA:n ulkopuolisten naapurimaiden, kuten Venäjän, kanssa. Paatsjoen vesistön monikäyttösuunnitelmaa halutaan päivittää juuri näistä syistä. Ensimmäinen askel olisi tavata asiasta vastaavia venäläisiä viranomaisia, jotta saadaan lopullinen selvitys heidän kiinnostuksestaan suunnitelman päivittämiseen.

4.6 Skogfossin voimalaitoksen Menika-padon tilanne Paatsjoen vesistössä

Bente Christiansen kertoi Skogfossin voimalaitoksen Menika-padon parantamisen tarpeesta. Pato ei tällä hetkellä täytä patoturvallisuudelle asetettuja haasteita. Norjan vesistö- ja energiakeskusvirasto NVE on hyväksynyt padon parantamiseksi laaditun teknisen suunnitelman. Tämän lisäksi laaditaan vielä alueenkäyttö- ja maisemointisuunnitelma. NVE hyväksyy myös tämän suunnitelman ennen kuin se lähetetään lausuntokierrokselle. Padon parannustyöt on suunniteltu toteutettavaksi vuosina 2018–2019. Rakennustyöt vaikuttavat Paatsjoen vesistön vedenpinnan tasoon. Pasvik Kraft kutsutaan komission seuraavan vuoden kokoukseen kertomaan toimenpiteestä tarkemmin.

4.7 Elohopeahankkeen tilanne (Pohjoismaiden ministerineuvosto)

Bente Christiansen kertoi hankkeesta «Monitoring Mercury (Hg) in the Border Areas of Norway, Finland and Russia». Hankkeessa «Trilateral Cooperation in Environmental Challenges (TEC)» todettiin kohonneita elohopea-arvoja raja-alueiden kalastossa ja sedimenteissä. Tämän seurauksena Pohjoismaiden ministerineuvostolta haettiin rahoitusta yhteiseen suomalais-norjalais-venäläiseen hankkeeseen, jonka tavoitteena oli yhdenmukaistaa mittausmenetelmiä ja laatia esitys seurantaohjelmaksi. Mukaan otetaan sekä kauko- että paikalliset lähteet. Etelä-Varangin Rundvannetista otettiin yhteisesti näytteitä vuonna 2015 (kalastosta ja sedimenteistä). Näytteet on toimitettu analysoitaviksi kussakin maassa. Myöhemmin syksyllä on tarkoituksena

järjestää kokous, jossa analysoidaan laboratoriosta saatuja tuloksia. Työn loppuunsaattamiseen vuoden 2017 aikana tullaan tämän jälkeen hakemaan uusia määrärahoja.

4.8 Tilannekatsaus ympäristön tilasta Paatsjoen alueella

Paatsjoen luonnonsuojelun johtaja Vladimir Chizhov esitteli kolmen valtion välistä luonnonsuojeluyhteistyötä, josta esimerkkinä on alueen harvinaisia ja uhanalaisia lajeja koskeva esite. Paatsjoen luonnonsuojelualue on tutkinut alueen kasveja ja eläimiä jo 25 vuotta, luonnon monimuotoisuus alueella on suuri. Paatsjoen luonnonsuojelualue on huolissaan Inarijärven ja Paatsjoen säännöstelyn vaikutuksista Paatsjoen tilaan. Joustava säännöstely olisi parempi kuin nykyinen. Tulisi olla yhteinen seurantaohjelma koskien säännöstelyn vaikutuksia Paatsjokeen. Norjan puolella on suunnitteilla Skogfossin voimalaitoksen padon korjaaminen (kohta 4.6). Asia koskee sekä vesistöä että luonnonsuojelualueita. Ennen rakentamista tulisi tehdä ympäristövaikutusten arviointi sekä Norjan että Venäjän puolella. Paatsjoen monikäyttösuunnitelma on ollut esillä komissiossa, miten asiassa päästäisiin eteenpäin. Vladimir Chizhov puhuu omasta puolestaan ministerille tästä tärkeästä asiasta. Vladimir Chizhov mainitsi myös Vuoremijolle yhdessä norjalaisten kanssa suunnitellun hankkeen.

Bente Christiansen kommentoi, että Vladimir toi esille monia ongelmia, jotka ovat kaikille kolmelle maalle yhteisiä. Vuoremijoki ei kuulu suomalais-norjalaisen rajavesistökomission alueeseen, mutta alueella on paljon suomalaista kulttuuria. Siellä on käyty yhteisellä katselmuksella elokuussa. Suomalaisille tiedotetaan tästä hankkeesta myöhemmin.

Timo Jokelainen kommentoi, että suomalaiset ovat valmiita yhteistyöhön liittyen Inarijärven säännöstelyyn.

5 NÄÄTÄMÖJOEN JA UUTUAJOEN VESISTÖALUE

5.1 Näätämöjoen vesistöaluetta koskevat ajankohtaiset asiat: Kuntien edustajat

Etelä-Varangin kunta, Trygve Sarajärvi:

- Öljyn uudelleenlastaus Risti- ja Utsavuonoissa: Nordterminal on saanut väliaikaisen luvan öljyn uudelleenlastaukseen odotettaessa maalle rakennettavaa öljyterminaalia. Lupa on voimassa vuoden 2016 loppuun saakka. Uudelleenlastattava määrä oli lähtökohtaisesti määriteltä seitsemäksi miljoonaksi tonniksi öljyä, mutta lupaa nostettiin 11 miljoonaan tonniin vuonna 2016. Uudelleenlastausta ei kuitenkaan ole aloitettu johtuen siitä, että toimitukset lakkasivat luvan väliaikaisen puuttumisen vuoksi. Yrityksen tarkoituksena on käynnistää uudelleenlastaus tauon jälkeen.
- *Näätämön monikäyttösuunnitelma:* Etelä-Varangin kunta tiedustelee Näätämön monikäyttösuunnitelman uudistamisen tarpeellisuutta. Monikäyttösuunnitelma voitaisiin korvata kansallisilla vesienhoitosuunnitelmilla ja suomalais-norjalaisen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelmalla. Ainoastaan Paatsjoen monikäyttösuunnitelmaa esitetään uudistettavaksi Venäjän kanssa tehtävän yhteistyön perusteella.
- *Anadromisiin lohikantoihin kohdistuvat tutkimukset:* Viitataan Paatsjoen vesialuetta koskevaan osuuteen.

Inarin kunta, Toini Sanila:

- Toini Sanila toi kokoukseen terveiset Tero Mustoselta. Kokouksessa jaettiin komissiolle suomen- ja englanninkielinen yhteistyöpaperi koskien Näätamöjoen valuma-alueen vesistökuunnostushankkeita. Vuodesta 2011 alkaen on toiminut Näätamöjoen yhteishallintahanke, jossa kolttasaamelaiset ovat olleet mukana. Kolttien kyläkokous on hyväksynyt hankkeen ja sen toimenpide-ehdotukset. Hankkeessa on tehty mm. valuma-alueen ravinne-, kiintoaines- ja eroosio-ongelmien kartoitus. Kesällä 2016 on laadittu kunnostuskartoitukset ja suunnitelmat pahimmille kuormitus- ja vauriokohdille. Tero Mustonen esittää, että komissio aloittaisi yhteistyön Näätamöjoen yhteishallintahankeeseen kanssa ja rahoittaisi Vainosjoen osavaluma-alueen kunnostushanketta 15 000 eurolla.

Keskusteltiin hankkeesta ja sovittiin, että yhteistyökirje merkitään tiedoksi ja sihteeristö tarkastelee asiaa tarkemmin laajempänä kokonaisuutena. Selvitetään, onko asiaa mahdollista edistää muun hankevalmistelun yhteydessä. Sovittiin, että tällainen tarkastelu tehdään tämän vuoden aikana.

5.2 Näätamön monikäyttösuunnitelmasta – kalojen osuus

Tiia Kalske kertoi Näätamön vesistön kalastoa koskevasta raportista. Norjankielisille käännöksille haetaan tarvittavaa rahoitusta. Asiaa on käsitelty komissiossa aiemmin. Asiasta on julkaistu neljä suomenkielistä raporttia.

6 TENOJOEN VESISTÖALUE

6.1 Tenojoen vesistöaluetta koskevat ajankohtaiset asiat: Kuntien edustajat

Kaarasjoen kunta

Torgrim Kemi kertoi seuraavista Kaarasjoen kuntaa koskevista ajankohtaisista asioista:

- *Kaavoitusstrategia tulevalla kuntavaalikaudella (2016–2019).*
- *Viemäröinnin yleissuunnitelmat:* Kaarasjoen taajaman puhdistuslaitoksen purkuvesistö tutkimuksen osana vuonna 2016 otettiin näytteitä. Purkuvesistö tutkimuksella saadaan kuva purkuvesistön ympäristön tilasta, minkä perusteella voidaan tulevaisuudessa käynnistää toimia. Tutkimus kattaa sekä vesikemiallisia että biologisia mittareita päästölähteen ylä- ja alapuolella. Tutkimusraportti on käytettävissä marraskuussa ja muodostaa osan jätevesien yleissuunnitelmasta.
- *Sodanaikaisen jäänteiden ympäristövaikutusten kartoitus Divrran- ja Máđijávri-järvissä.* Asia on otettu esille Tenon vesialueella. Ympäristötutkimuksia olisi toteutettava kaikissa niissä järvissä, joita asia koskee. Tarjouksien pyytäminen on aloitettu.

Nils Aslak Boine lisäsi:

- *Tulvat ja eroosio:* Kunta valvoo olemassa olevia tulvasuojauksia ja tulville/eroosiolle alttiina olevia paikkoja. Erityisesti seurataan Roavvegieddin läheisyydessä olevia alueita, Ahguoikasavua ja Guohppenjavvia.

- *Markannjårgan tulvasuojaus:* Kuntaorganisaatio on käyttänyt paljon voimavaroja tulvasuojaukartoituksen seurantaan, muun muassa rakentamalla suojavallin Kaarasjoen keskusta lähelle Markannjårgaa.
- Kaarasjoen kuntaa kiinnostaa lisäksi toimia ennaltaehkäisevästi *Gyrodactylus salarix* leviämisen estämiseksi Tenon vesistöön. Tiedotus- ja tartuntaa ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä tulisi yleisesti asettaa etusijalle.
- On tärkeää jatkaa kalanvaellusesteiden kartoittamista ja poistamista. Jäljellä ovat nyt muun muassa Kaarasjoen kunnalliset ja yksityiset tiet.

Tanan kunta

Frank Ingilæ kertoi seuraavista ajankohtaisista asioista:

- *Tana brun sillan rakentaminen:* Rakennustyöt aloitetaan 2016 ja aikaa rakentamiseen arvioidaan kuluvan kolme vuotta, mikä kattaa vanhan sillan purkamisen. Siltatorni valmistuu 2017, valaistus kilpailutetaan vuoden 2018 aikana ja silta avataan liikenteelle 2019.
- *Juomavesihuolto:* Tanan kunnassa työt jatkuvat juomavesihuollon parantamiseksi. Osana toimia porataan kaksinkertainen juomavesijohto Tenojoen alta juomaveden johtamiseksi Lismajavren vesilaitokselta Seidan ja Läntisen Seidan kylille. Poraus tapahtuu 2-3 kertaa joen pohjatason alapuolelta, jotta toimenpide ei vaikuttasi jokeen.
- *Viemärijärjestelmä:* Viemärijärjestelmään tarvitaan suuria muutoksia/parannuksia. Kiippakuruun on avattu pienoispuhdistamo. Tana brun puhdistamo on uudistettava ja taajaman asukaskohtaista kuormitusta puhdistamoon on arvioitava. Uudistuksen esihanke on toteutettu, mutta yksityiskohtaisia suunnitelmia ei ole vielä aloitettu. Päästövaatimuksia Tanan meijerille ja Styre Nor-yritykselle on arvioitava, koska ne laskevat jätevesiään kunnalliseen viemäriverkkoon.
- *Lohitietokeskus:* Tanan kunta on käynnistänyt uudelleen esihankkeen Tana bruhun perustettavasta lohitietokeskuksesta («Joddu»).
- Tana bruhun rakennetaan uutta teollisuusaluetta.
- Norjassa on käynnistetty useita isoja hallintouudistuksia. Kuntauudistuksen suhteen ovat Tanan ja Uniemen kuntien kunnanvaltuustot päättäneet, että ne eivät halua kuntiaan liitettävän yhteen.

Anne Fløgstad Smeland kertoi toimista Tenon vesialueella:

- Vesialueella toteutettiin vuosina 2013–2015 yhteinen pilottihanke Tanan, Kaarasjoen, Gamvikin ja Berlevågin kunnissa.
- Yhteinen vesialueen koordinaattori on vuonna 2016 toteuttanut toimenpiteitä Tanan kunnasta käsin. Pääasiallisesti on keskitytty valvomaan lakkautettuja kunnallisia kaatopaikkoja, joihin sisältyvät kaksi suurta aluetta Kaarasjoen ja Berlevågin kunnissa. Kaarasjoen kunnallisten teiden kalanvaellusesteiden kartoittamista on lisäksi suunniteltu toteutettavaksi syyskuussa.
- Suomen ja Norjan kuntien yhteiset katselmukset viemärijärjestelmiin on toteutettu vuonna 2016 sekä Utsjoella että Tana brussa. Työtä pidetään tärkeänä ja sitä halutaan jatkaa. Suomalaisten järjestelmien purkuvesistöjä seurataan, mutta vastaavaan ei Norjassa vielä ole päästy. Työtä tehdään sen edistämiseksi, että vastaava seuranta saadaan myös Norjan puolelle. Työ Tanan kunnan viemäroinnin suhteen on haastavaa, koska kunnassa asutaan hajallaan ja kunnallisia viemärlaitoksia on kaikkiaan kuusi.

- Tavoitteena on saada työ vuonna 2017 osaksi vesialueyhteistyötä suomalais-norjalaisessa Tenon vesistön Interreg-hankkeessa.

Utsjoen kunta, Ilmari Tapiola:

- Tilannekatsaus koskien Utsjoen alueen yleis- ja asemakaavaa (Komission johtopäätös 2015): Hanke on ollut pysähdyksissä noin 1,5 vuotta, koska ELY-keskuksen kanssa on neuvoteltu (kaavaneuvottelut 5.11.2014 ja 27.8.2015). Lapin ELY-keskus on antanut 13.7.2016 kunnan pyynnöstä lausunnon koskien Utsjoen alueen asemakaavan ja yleiskaavan pohjavesi- ja harjualueiden sekä luontokohteiden selvityksiä. Alue on ongelmallinen siinä mielessä, että lähes koko yleiskaava-alue on pohjavesialuetta, jolle rakentamista säädellään pohjaveden pilaantumisen estämiseksi. Työ etenee nyt, kaavaehdotus menee valtuustoon ensi vuonna. On käyty neuvotteluja myös Norjan puolen kuntien kanssa, heidän näkemyksensä ranta-alueelle rakentamisesta tulisi huomioida.
- Vesihuollosta kertoo Paulus Lepistö. Karigasniemellä laajennetaan vesi- ja viemärirakentamista, samoin Utsjoen kirkonkylällä.

Timo Jokelainen kommentoi, että kaavoituksessa on ensin valmisteluvaihe (luonnosvaihe), sitten ehdotusvaihe kuulemisineen ennen päätöksentekoa. Myös Norjan puolen kunnat ja viranomaiset pääsevät ottamaan kantaa, kun kaavaehdotukset tulevat nähtäville ja lausuttavaksi. On tärkeää huomata, että Suomella on erilaiset säännökset rantarakentamisesta kuin Norjassa tai Ruotsissa.

Bente Christiansen kommentoi, että Norjalle on myönteistä, että Utsjoen kunnanhallituksen pj toteaa, että norjalaisten näkemykset rakentamisesta rannoille tulee ottaa huomioon.

6.2 Eroosiokatselmus (Karigasniemi) elokuussa 2015

Anders Bjordal Norjan vesistö- ja energiakeskusvirastosta kertoi asiasta. Karigasniemellä on oltu huolissaan eroosion etenemisestä Garegasnjárgassa ja Roavvenjárgassa. Suomen ja Norjan viranomaiset ja kummankin maan komission jäseniä toteuttivat alueella yhteisen katselmuksen elokuussa 2015. Katselmuksessa tehtiin seuraavat johtopäätökset:

- Garegasnjárga: Kulunut reuna on noin kaksi metriä. Eroosio tapahtuu kaukana asutuksesta eikä aiheuta vaaraa aineellisille arvoille.
- Roavvenjárga: Kulunut alue on leveydeltään 1,5 - 4 metriä. Aineelliset arvot eivät ole uhattuna.

Katselmuksen johtopäätös oli, että paikoille toteuttavat suojaukset eivät ole taloudellisesti linjassa niistä aiheutuviin kustannuksiin ja ympäristölle aiheutuviin haittoihin. Kyseisiin kohtiin ei suositella toteutettavaksi eroosiosuojauksia.

6.3 Utsjoen kunnan vesihuollon tila ja tulevaisuudennäkymät

Toimitusjohtaja Paulus Lepistö Inarin Lapin Vesi Oy:stä kertoi tilannekatsauksen Utsjoen kunnan vesihuollon tilaan ja tulevaisuudennäkymiin. Inarin Lapin Vesi on vastannut vuoden 2014 alusta lähtien Utsjoen kunnan vesihuollosta. Tähän mennessä on dokumentoitu ja tiivistetty Utsjoen kunnan viemäriverkostoja ja saneerattu laitoksia. Viemäriverkoston tiivistystä on tehty Karigasniemen ja Nuorgamin kylillä. Karigasniemen ja Nuorgamin jätevedenpuhdistamot ovat

toimineet huonosti näihin päiviin saakka. Ongelmana on ollut puhdistamoiden puutteelliset rakenteet, minkä vuoksi viemäriverkkoon pääsee hule- ja/tai pohjavesiä. Karigasniemessä ja Nuorgamissa ei myöskään ole varavedenottamoita. Tähän mennessä on kehitetty ja säädetty jätevesiprosessia ja otettu käyttöön sähköautomaatio-ohjelma.

Nuorgamin ja Karigasniemen jätevedenpuhdistamoiden toiminnan optimointi on jatkuvaa työtä. Suunnitteilla olevia toimenpiteitä ovat vesi- ja viemäriverkoston laajennus Karigasniemellä sekä varaveden hankinnan selvitys Karigasniemellä ja Nuorgamissa. Lisäksi lähivuosina tehtäviä toimenpiteitä ovat Nuorgamin verkostojen liittäminen kaukokäyttöön ja valvontaan sekä Nuorgamin vedenottamon saneeraus. Positiivisia tuloksia on saatu jo Nuorgamin ja Karigasniemen puhdistamoissa.

6.4 Tilannekatsaus Tenojoen veden laatuun ja tiedoksianto kesällä 2015 Inarijoessa Karigasniemen alapuolella havaitusta ”jätevesipäästöstä”

Asiantuntija Annukka Puro-Tahvanainen kertoi Tenojoen veden laadusta ja sen kehittymisestä yhteisen seurantaohjelman tulosten perusteella. Tenojoen veden puskurikyky happamoitumista vastaan on erinomainen ja vesi on keskimäärin lievästi emäksistä. Veden ravinnepitoisuudet ovat karuille vesille tyyppillisellä tasolla eikä ravinnepitoisuuksissa ole havaittavissa selvää kehityssuuntaa. Vesistön latvaosissa vesi on lievästi humuspitoista, alaosassa kirkasvetisempää tunturivesien vaikutuksesta. Orgaanisen aineen määrässä ei ole havaittavissa kehityssuuntaa. Tenojoen metallipitoisuudet ovat pieniä ja vastaavat luonnontilaisia taustapitoisuuksia. Tenojoen veden hygieeninen laatu on enimmäkseen hyvä tai erinomainen. Taajamien (Karigasniemi, Kaarasjoki, Nuorgam, Tana bru) vaikutuspiirissä veden hygieeninen laatu on ajoittain ollut heikompi.

Karigasniemen kylän alapuolella Inarijoen Torvikosken suvannossa havaittiin heinäkuussa 2015 epäilty ”jätevesipäästö”. Muutama päivä päästön havaitsemisen jälkeen otetussa vesinäytteessä havaittiin runsaasti ulosteperäisiä bakteereja. Karigasniemen puhdistamolla tehdyn tarkastuksen perusteella ei havaittu tapahtuneen vuotoa tai ohivirtausta jätevedenpuhdistamolta tai kunnan viemäristä. Lapin ELY-keskuksen elokuussa ottamissa ja analysoimissa näytteissä ulosteperäisten bakteerien määrät olivat selvästi pienempiä ja kuvastivat hyvää hygieenistä veden laatua. Myös veden ravinnepitoisuudet olivat normaalilla tasolla. Päästön syy on jäänyt epäselväksi, syynä on mahdollisesti sakokaivolietteen laitton tyhjentäminen.

6.5 Tilannekatsaus Inarijoen ylittävä silta Angelin kylän kohdalla

Timo Jokelainen tiedotti koskien YVA-lain mukaisen menettelyn (ympäristövaikutusten arviointimenettely) soveltamistarvetta liittyen Inarijoen yli suunnitellun sillan rakentamiseen Angelin-Basevuovdin alueella. Lapin ELY-keskus ei ole vielä tehnyt päätöstä YVA-lain mukaisen menettelyn soveltamistarpeesta. Päätös tehdään sen jälkeen, kun saadaan hankkeesta vastaavalta tarvittavat tiedot. Tiedot on luvattu toimittaa syyskuun puoliväliin mennessä, minkä jälkeen Lapin ELY-keskuksella on kuukausi aikaa tehdä päätös. Lapin ELY-keskus on pyytänyt Norjan viranomaisilta lausuntoa hankkeen vaikutusten haitallisuudesta. Finnmarkin lääninhallitus on vastannut, että suunnitelmaan otetaan kantaa, kun se on julkisesti nähtävillä. Suomen

lainsäädännön mukaisesti ELY-keskuksen tulee tehdä nykyisten tietojen pohjalta arviointi hankkeen todennäköisesti haitallisista vaikutuksista, jotta tiedetään, tarvitaanko YVA-lain mukainen menettely.

Keskusteluissa todettiin, että Suomessa ja Norjassa ympäristövaikutusten arviointimenettelyä koskevaa EU-direktiiviä sovelletaan kansallisessa lainsäädännössä eri tavalla. Sovittiin, että Lapin ELY-keskuksen virkamies (Leena Ruokanen) on yhteydessä Tiia Kalskeen asian selvittämiseksi.

6.6 Tilannekatsaus poro-/raja-aidan rakentaminen Tenojoen vesistöalueella

Outi Mähönen esitteli aiemminkin komission kokouksissa (2013, 2014, 2015) esillä olleen aiheen nykytilaa. Poroaitojen rakentamista Inari- ja Tenojokilaaksoon ohjaa vuonna 2014 solmittu valtiosopimus, joka korvaa poroaitasopimuksen vuodelta 1981. Tällä hetkellä on meneillään molempien maiden lainsäädännön valmistelu sopimuksen voimaansaattamiseksi. Suomen tavoite on saada sopimus lainvoimaiseksi viimeistään kesällä 2017. Norjan aikataulu on samansuuntainen. Sopimuksen voimaansaattamisen jälkeen maiden välinen poroaitakomissio nimetään uudelleen ja komissio ryhtyy toimenpiteisiin ja valvomaan valtiosopimuksen toimeenpanoa. Suomen ja Norjan välinen poroaitojen kokonaisuus sisältää lukemattomia paikallisia yksityiskohtia, ja asianosaisia tahoja on molemmissa maissa paljon. Näin ollen riittävä rahoitus tulee turvata sekä uuden poroaidan suunnitteluun ja rakentamiseen että aitakokonaisuuden asianmukaiseen ylläpitoon tulevaisuudessa.

Keskustelussa nousi esille tarve ottaa huomioon paikallisten asukkaiden ja muiden asianosaisten näkemykset, ja varmistaa heidän osallistuminen poroaidan rakentamisen suunnitteluun.

Bente Christiansen kommentoi, että Norjan puolella implementoidaan sopimusta, poronhoitolakiin on tehty muutoksia tammikuussa 2016. Lisäksi tarkastellaan ympäristövaikutusten arvioinnin tarpeellisuutta ja paikallisväestön mukaan ottamista. Suomalais-norjalainen rajavesistökomissio voi seurata tilannetta, vaikka asia ei varsinaisesti kuulu komission toimenkuvaan.

6.7 Jouluvuonon väylän suunnitelmien ja toimenpiteiden tilannekatsaus

Bente Christiansen kertoi asian edistyneen vain vähäisessä määrin komission viime kokouksen jälkeen. Toimenpiteestä vastaava rannikkolaitos Kystverket ei ole vielä hakenut Finnmarkin lääninhallitukselta suojeluasetusten mukaista poikkeuslupaa Tenojoensuun luonnonpuistoon. Tämä kuitenkin vaaditaan. Myöskään lupaa ruoppausmassojen varastointialueen perustamiseen ei ole haettu. Yhteiskuntataloudellisia vaikutuksia on analysoitu, mutta yhtään raporttia ei ole vielä saatettu loppuun.

6.8 Tilannekatsaus Tenojoensuun luonnonpuiston hoitosuunnitelmaan

Tiia Kalske kertoi suojelualueen hoitosuunnitelmaan johtavan työn aloitetun helmikuussa 2015. Asiassa on järjestetty kaikille avoimia kokouksia ja ohjausryhmän kokouksia. Hoitosuunnitelmaluonnos on ollut lausuntokierroksella 10.12.2015–1.3.2016.

Suunnitelmaluonnoksesta on annettu 13 lausuntoa. Ympäristökeskusvirasto on hyväksynyt suunnitelman.

6.9 Yhteinen hankesuunnittelu suomalais-norjalaisella vesienhoitoalueella

Asiantuntija Ilona Grekelä kertoi Interreg-hankkeesta, jota valmisteltiin vuoden 2015 suosituksen mukaisesti. Hankkeen suunnitteluun osallistui alueen neljä kuntaa ja viranomaistahot. Ideoita oli paljon, kokouksen toisessa vaiheessa valittiin saman hankkeen alle valittavat ideat. Hankkeen nimeksi tuli Tenon luonto- ja kulttuuriperintö, ja hankkeen päätavoite on Tenon luonnon ja kulttuuriperinnön säilyttäminen. Hankkeessa on yhteensä 6 osatavoitetta, jotka koskevat mm. kalan vaellusmahdollisuuksien parantamista tierumpujen läpi Tenon sivupuroihin ja –jokiin sekä yhteisen Tenon vedenlaadun ja ekologisen tilan seurantaohjelman kehittämistä.

Interreg-sihteeristö valmistelee todennäköisesti hylkäävää päätöstä, koska hanke on liian laaja, koskee useita toimintalinjoja. Hankkeessa ei voi olla infrastruktuurin rakentamista (levähdyspaikat), mutta vesistöjen kunnostusta koskevaa rakentamista voi olla (tierummut). Mahdollisesti kulttuuriosio joudutaan toteuttamaan omana hankkeena. Seuraava haku avautuu 1.11., valmistelutyö jatkuu.

Anne Smeland kommentoi, että jos hanke hylätään, niin Norjan puolella voidaan harkita uuden hakemuksen tekemistä koskien kulttuuriosuutta. Norjan puolella on lääninhallitukselta haettu harkinnanvaraisia määrärahoja osahankkeisiin. Kiitos hyvästä yhteistyöstä tähän saakka, jatketaan hankkeiden valmistelua.

7. KALAKANTOJEN TUTKIMUS JA SUOJELU

7.1 Tenojoen kalastussopimuksen neuvottelutilanne

Kalatalouspäällikkö Pentti Pasanen kertoi Tenojoen uuden kalastussopimuksen neuvottelutilanteesta sekä sopimuksen perusteista. Neuvottelutulos uudesta sopimuksesta saatiin Suomen ja Norjan välillä kesäkuussa 2016, minkä jälkeen sopimusluonnos on ollut lausunnolla sekä Suomessa että Norjassa. Uusi sopimus ja sen kalastussääntö on tarkoitus saada voimaan vuoden 2017 kalastuskauden alkuun mennessä. Hallituksen esitys ja voimaansaattamislaki tulee lausuntokierrokselle syksyn aikana. Hallituksen esitys pyritään saamaan eduskuntaan syksyn aikana: maa- ja metsätalous-, perustuslaki- ja ympäristövaliokunnat antanevat lausunnot. Eduskunta hyväksyy tai hylkää sopimusesityksen alkukevällä.

Uuden sopimuksen tavoitteena on elvyttää taantuneet lohikannat. Tavoitteena on kohentaa Tenon lohikantojen tilaa ja vähentää kalastusta 30 % nykytasosta. Uuden sopimuksen myötä useimpien lohikantojen odotetaan elpyvän noin kymmenen vuoden kuluessa. Kalastuksen vähennykset kohdennetaan tutkimustiedon perusteella etenkin kalastuskauden alkuun, jolloin toimenpiteet parantavat tehokkaasti lohikantojen tilaa. Rajoituksia on pitänyt kohdistaa laajasti myös perinteiseen pyyntiin eli paikkakuntalaisten verkko- ja patokalastukseen. Lohikantojen elpymisen kestäväälle tasolle jaksotetaan noin kymmenen vuoden ajalle, jotta kalastusta ei tarvitse lopettaa kokonaan. Neuvottelutulos on kompromissi, jossa sovitetaan yhteen lohien suojelu, erityyppiset kalastustavat ja eri kalastajaryhmien kalastusoikeudet sekä Suomen ja Norjan

näkemykset. Sopimuksessa on pyritty huomioimaan saamelaisten perinnepyynti, vesialueen omistukseen perustuva kalastus ja kalastusmatkailu.

Myös matkailukalastuslupien jakoon tulee muutoksia: Tenon lohentuotantoalueista kaksi kolmasosaa sijaitsee Norjassa ja yksi kolmasosa Suomessa; jatkossa Suomella ja Norjalla on maakohtaiset lupakiintiöt. Suomalaisille ja norjalaisille tulee mahdolliseksi ostaa matkailukalastuslupia kummastakin maasta. Jatkossa on tärkeä huolehtia lupien helposta saatavuudesta myös Norjan puolella, missä ei ole juurikaan ollut matkailukalastusta. Uusi sopimus sisältää joustomahdollisuuksia kalastusmääräyksiin, joita voidaan käyttää lohikantojen tilan mukaan säätelyn lieventämiseksi tai kiristämiseksi. Sopimuksen kalastussääntö on jatkossa määräaikainen eli kalastussäädöksiä voidaan tarkistaa lohikantojen tilan mukaisesti 5-7 vuoden välein. Kun lohikannat saadaan elpymään kestäväälle tasolle, kalastusta on mahdollista lisätä jälleen. Lohikantojen tilan seuranta on tarkoitus tehostaa.

Bente Christiansen kommentoi, että Norjassa lausuntokierros järjestettiin elokuussa, saatiin yhteensä 22 lausuntoa.

Asia herätti paljon keskustelua. Kuntien edustajat ilmaisivat tyytymättömyytensä neuvottelujen tulokseen ja sopimuksen valmisteluun. Kuntien edustajat korostivat paikallistason osallistumisen puutteellisuutta neuvotteluprosessissa. Lisäksi kaikki komission kunnat haluavat hylätä sopimusehdotuksen ja esittävät, että sopimusneuvottelut aloitetaan uudelleen.

Sovittiin, että laaditaan johtopäätös, jossa suomalais-norjalainen rajavesistökomissio pyytää ottamaan huomioon kyseiset komission kokouksessa esille nousseet näkökohdat. Komissio toimittaa tämän kokouksessa esille nousseen asian tiedoksi kalastussopimuksen neuvotteluosapuolille.

7.2 Tenojoen lohikantojen tila

Tutkimusprofessori Jaakko Erkinaro Luonnonvarakeskuksesta (Luke) kertoi Tenon vesistön lohikantojen tilasta. Tenojoen vesistöalue on hyvin laaja (16 386 km²) ja siellä on lohelle yhteensä noin 1200 km sopivaa lisääntymisaluetta. Lohikantojen tilaa seurantaan mm. arvioimalla poikastiheyksiä sähkökalastuksella, saalis- ja kalastustilastoinnin sekä saalisnäytteiden avulla. Lisäksi tehdään videoseuranta, sukelluslaskentaa ja geneettisiä tutkimuksia. Tenon lohelle on ominaista suuri elinkierto- ja vaihtelu (120 yhdistelmää), enemmän kuin missään muualla maailmassa. Tenon lohi on hyvin monimuotoinen, mikä turvaa kantoja ympäristössä tapahtuvia muutoksia vastaan. Tenon lohella on noin 30 geneettisesti erilaista lohikantaa. Myös Tenon lohien kalastus on monimuotoista (pato, verkko, kulkutus, nuotta, vapa). Lohisaalis on vaihdellut pidemmällä aikavälillä noin 70 – 250 tn vuodessa ja ollut keskimäärin 140 tn. Vuodesta 2004 lähtien lohisaalis on ollut keskimäärin noin 90 tn. Vapakalastuksella saadaan noin 50 – 60 % lohisaaliista, padoilla ja verkoilla molemmilla noin 15 – 20 % ja kulkutuksella noin 10 - 15 %. Suurten, kolmen merivuoden lohien määrä saaliissa on vähentynyt.

Tenon lohikantoja pyritään hoitamaan ja säätelemään kantakohtaisesti. Kutukantatavoitteella tarkoitetaan kutukalojen määrää, joka tuottaa seuraavissa lohisukupolvissa joen tuottokyvyn mukaisen enimmäismäärän lohta. Mätimunien määrä suhteutetaan joen vesipinta-alaan, mistä saadaan kutulohien tavoitemäärä. Kutukantatavoitteet asetettiin viidelle Tenon sivujoelle vuonna 2007. Kutukantatavoitteet määritettiin Tenon pääuomalle ja kaikille tärkeimmille sivujoelle 2014,

yhteensä 21 jokea tai aluetta. Tavoitteen täyttymistä on arvioitu tällä hetkellä 10 sivujoella, pääuomassa ja koko vesistössä. Suurin osa kutukantatavoitteista ei täyty, huonoimmassa tilanteessa sivujoista ovat latvajoet lesjohka, Inarijoki ja Kaarasjoki.

Tenon lohikantojen seuranta voitaisiin kehittää asentamalla kaikuluotain Tenon alaosaan ja Kaarasjokeen tai Inarijokeen. Lisäksi tarvittaisiin pääuoman saaliin geneettisen alkuperän määrittämistä. Luken Tenojoen tutkimusasemalla on ollut hyvää yhteistyötä Norjan ja Suomen tutkijoiden kesken. Luke on päättänyt lakkauttaa Tenon tutkimusaseman. Päätös on tehty, mutta Luken sisäinen työryhmä pohtii, onko asiaan vielä mahdollista vaikuttaa. Suomalais-norjalainen rajavesistökomissio on suosittanut tutkimuksen säilyttämistä alueella vuonna 2015 antamassaan suosituksessa.

Frank Ingilæ esitti huolensa koskien Tenojoen tutkimusaseman lakkauttamista. Hän ehdotti, että komissio toistaisi viimevuotisen suosituksen koskien tutkimusaseman säilyttämistä. On tärkeää, että yhteys tutkijoiden ja paikallisten asukkaiden ja kalastajien välillä säilyisi. Myös lohikantojen seuranta täytyy tehostaa, mutta ei nykyisen seurannan kustannuksella. On tehty suositusehdotus seurannan tehostamisesta myös lesjoessa ja Kaarasjoessa, jotta saataisiin tarkempaa tietoa näiden lohikantojen tilasta.

Ilmari Tapiola kommentoi, että vaikka isojen lohien määrä on vähentynyt, niin toisaalta pienempien kalojen määrä on lisääntynyt. Keväällä kulkutusaikana on paljon kudulta palaavia talvikoita. Kaikuluotaimia tulisi asentaa myös Tenon alajuoksulle.

Jaakko Erkinaro totesi, että keskikokoisten lohien (3-6 kg) määrä on lisääntynyt, mihin vaikuttaa ajoverkkokalastuksen loppuminen rannikolla. LUKElla on osaamista ja tekninen valmius tehdä kaikuluotausta myös Tenon alaosassa. Tähän tarvitaan rahaa ja resursseja. Yhteys paikallisiin kalastajiin on keskeinen asia aseman säilyttämisen näkökulmasta.

Sovittiin, että komissio antaa suosituksen koskien Tenojoen vesistön lohikantojen seuranta sekä riittävän seuranta- ja tutkimusresurssin säilyttämistä alueella.

7.3 Näätämöjoen lohikannan tila

Jaakko Erkinaro kertoi Näätämöjoen lohikannan tilasta. Näätämöjoen vesistöalue on huomattavasti Tenojokea pienempi (2962 km²), noin 80 % alueesta on Suomen puolella. Näätämöjoessa seurataan lohenpoikasten määrää, tehdään saalis- ja kalastustilastointia ja kerätään suomunäytteitä. Lisäksi on tutkittu mm. Kolttakönkään kalaportaan toimintaa. Pääuoman kalaston tilaa on seurattu vuosittain vuodesta 1980 lähtien. Näätämöjoella kesänvanhojen poikasten tiheydet ovat hieman suurempia Suomen puolella, mutta vanhempien poikasten määrät ovat selvästi suurempia Norjassa.

Näätämöjoen vuosittainen lohisaalis on vaihdellut noin 4 000 – 16 000 kg ja ollut keskimäärin noin 8 400 kg. Saalismäärässä ei ole havaittavissa selvää kehityssuuntaa. Näätämöjoen lohenkalastus on pääosin vapakalastusta molemmilla puolilla rajaa, verkkokalastusta harjoitetaan vain Suomen puolella, Norjan puolella kápäläkalastusta. Norjan puolen vapakalastus muodostaa enemmistön Näätämöjoen lohisaaliista. Näätämöjoella ei ole vielä tehty vertailua kutukantatavoitteeseen. Määritely tavoite on noin 500 kpl naaraslohia.

Kolttakönkään kalaportaaseen nousevat pääasiassa pienemmät lohet (noin 1 - 3 kg), kalaportaan seurantaan tullaan vahvistamaan videolaitteistolla. Näätämöjoen lohikannan seurannan kehittämiseksi on suunniteltu kaikuluotausta joen alaosassa, jolloin voitaisiin määrittellä kutukantatavoitteen täyttyminen.

Toini Sanila kommentoi, että tietysti saalismäärät laskevat, jos lupien määrää rajoitetaan. Nettimyynti ei toimi. Paikallisten pyyntiä on rajoitettu tuplasti, sekä kalastuksen määrää että kalastusaikoja. Kalastuksen säätely on ollut poukkoilevaa.

Jaakko Erkinaro totesi, että kalastusmatkailijoiden määrä Suomen puolella on tosiaan vähentynyt roimasti viime vuosina. Verkkomäärää on pienennetty kolmesta kahteen.

7.4 Tilannekatsaus raporttiin “Risiko for spredning av *Gyrodactylus salaris* på Nordkalotten” (*Gyrodactylus salarix*sen leviämisen vaara Pohjoiskalotille)

Ivar Hellesnes esitteli uuden riskinarvion *Gyrodactylus salarix*sen leviämisen seurauksista Pohjoiskalotin alueelle. Raportin on laatinut Norjan eläinlääketieteen laitos ja se valmistui keväällä 2016.

- Raportin johtopäätöksessä todetaan, että *Gyrodactylus salarix*sen leviämisen todennäköisyys Tromssin ja Finnmarkin alueille on vaikeaa arvioida, koska tosiasiallisia olosuhteita ja laittoman toiminnan laajuutta ei tunneta ja tiedetä. Johtopäätös on se, että todennäköisyys arvioidaan pieneksi, mutta ei voida myöskään sulkea pois sen olevan erittäin pieni tai kohtalainen. Tartunnan seurauksia arvioidaan erittäin vakaviksi. Tämä johtuu muun muassa vesistöjen suuruudesta, maanpinnan muodoista ja lohikantojen geneettisistä ominaisuuksista, koska niistä johtuen mahdollisen tartunnan hoitaminen on erittäin haastavaa.
- Tartunnan arvioinnissa hyödynnetään taulukkoa, jossa verrataan toisiinsa tartunnan todennäköisyyttä ja siitä aiheutuvia seurauksia. Lopputulema on se, että *G. salarix*sen leviämisen vaara Suomeen, Ruotsiin ja Venäjälle arvioidaan kohtalaiseksi kuitenkin sulkematta pois mahdollisuutta, että se voi olla suuri (johtuen mahdollisen tartunnan vakavista seurauksista sekä tartunnan leviämisen epävarmuudesta).

Frank Ingilæ kommentoi asiaa Tanan kunnan edustajana:

- Kunta on osayleiskaavassaan arvioinut *G. salarix*sen leviämisen Tenon vesistöön vaaraksi koko Tenon yhteisölle, koska sen yhteiskunnalliset seuraukset olisivat niin vakavia. Uhka tulisi luokitella korkeammaksi johtuen sen vakavista seurauksista paikallisyhteisölle. Toimet tartunnan leviämisen ehkäisemiseksi eivät ole riittäviä. Kunnan puolelta toivotaan riskiarviointia esiteltäväksi paikallisesti kuntalaisille avoimessa kokouksessa, mielellään osana vesialuetyötä.

Ivar Hellesnes vahvisti Norjan elintarviketurvallisuusviraston puolesta, että se osallistuu paikallisiin kokouksiin, mutta kokoukset on suunniteltava paikallisesti/alueellisesti.

8. VESIPOLITIIKAN PUITEDIREKTIIVI JA KANSAINVÄLINEN VESIENHOITOALUE

8.1 Tilannekatsaus vesienhoidosta kansainvälisellä vesienhoitoalueella

Tilannekatsaus Finnmarkin vesienhoitoon

Mari Haugene Finnmarkin maakunnanhallinnosta kertoi vesipuitedirektiivin toteuttamisesta kansainvälisen vesienhoitoalueen Norjan puoleisilla alueilla:

- Hoitosuunnitelma ja siihen sisältyvä Roof Report hyväksyttiin kansallisesti kesäkuussa 2016.
- Rannikkovesimuodostumista kahdeksan ympäristötilan tavoittamista lykättiin vuoteen 2027. Lykkäys koskee rannikkovesimuodostumia, joita on rakennettu ja joiden kohdalla on tarpeen arvioida lähemmin rakentamisen aiheuttamia ympäristövaikutuksia (esim. satamien infrastruktuurin rakentamisen yhteydessä).
- Vesivoimasäännöstelyn vaikutuksen alaisien jokivesimuodostumien ympäristötavoitteiden saavuttamiseen tehtiin yksittäisiä muutoksia.
- Ministeriö on päättänyt, että ympäristöviranomaisilla on yleisellä tasolla vastuu arvioida vesimuodostumien ympäristöntilaa liittyen erimielisyyksiin kuningasravun aiheuttamista vaikutuksista ja huolehtia siitä, että kuningasravun aiheuttamat vaikutukset sisällytetään ominaisuuksien tarkasteluun. Kalastusviranomaisten vastuulla on puolestaan arvioida, mitä toimenpiteitä kuningasrapuun kohdistetaan kaupallisen pyyntialueen sisä- ja ulkopuolella. Voimassa olevassa toimenpideohjelmassa ei ole yksilöity yhtään kuningasrapuun kohdistuvaa toimenpidettä.
- Voimassa olevan toimintaohjelman seurantaan tähtäävät toimet on käynnistetty.

Tilannekatsaus Lapin vesienhoidosta ja vesienhoidon yhteensovittamisesta alkaneella suunnittelukaudella

Annukka Puro-Tahvanainen kertoi, että Tenon-Näätämojoen-Paatsjoen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelma vuosille 2016–2021 hyväksyttiin valtioneuvostossa joulukuussa 2015. Yhteinen yhteenveto (ns. Roof Report) Suomen ja Norjan vesienhoitosuunnitelmista on tehty ja julkaistu sähköisesti. Tällä hetkellä pääpaino on eri sektoreiden toimenpiteiden edistämässä. Kolmannen kauden suunnittelua valmistellaan, tarkoitus on keventää suunnittelua mm. lisäämällä mallien käyttöä. Suomessa tulee voimaan uusi aluehallinto vuoden 2019 alusta, vesienhoidon suunnittelu siirtyy uuteen maakuntahallintoon. Suomi-Norja yhteistyön lisääminen vesienhoidon suunnittelussa on tarpeen, mm. sopimus suomalais-norjalaisesta vesienhoitoalueesta velvoittaa yhteistyöhön. Lähiaikoina tulisi sopia siitä, miten ja missä asioissa yhteistyötä tehdään alkaneella suunnittelukaudella. Tämä vaatii myös lisää resursseja kansainväliseen vesienhoitotyöhön.

Suomi ehdottaa suositusta koskien vesienhoidon yhteensovittamista suomalais-norjalaisella vesienhoitoalueella.

9. Muut asiat

Tiia Kalske kertoi jatkotoimista suomalais-norjalaisen rajavesistökomission verkkosivun toteuttamiseksi. Sisällön kääntämistä saamen kielelle harkitaan.

10. Suositukset ja kokouksen johtopäätökset

Keskusteltiin tehdyistä suositusehdotuksista ja päädyttiin siihen, että suomalais-norjalainen rajavesistökomissio antaa vuonna 2016 seuraavat suositukset ja johtopäätökset:

Komission suositukset vuonna 2016 (liite 2):

- Vesienhoidon yhteensovittaminen suomalais-norjalaisella vesienhoitoalueella
- Tenojoen vesistön lohikantojen seuranta

Lisäksi sovittiin, että komission johtopäätös (liite 3) koskien ehdotusta uudeksi Tenojoen kalastussopimukseksi Norjan ja Suomen välillä toimitetaan mahdollisimman pian tiedoksi kalastussopimuksen neuvotteluosapuolille.

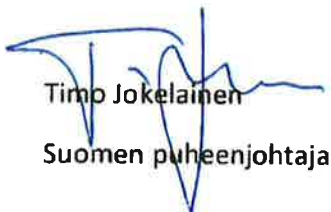
11. Komission seuraava kokous

Bente Christiansen kertoi, että seuraava komission kokous järjestetään Venäjällä vuoden kuluttua viikolla 36 (4.-6.9.2017). Mahdollisesti päästään käymään voimalaitoksella ja Nikelin tehtaalla.

12. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja kiitti kokouksen osallistujia ja järjestäjiä ja päätti kokouksen klo 14.40.

Kokouksen yhteydessä 6.9. järjestettiin opastettu tutustumiskierros Tankavaaran kultamuseoon. Retkelle osallistujat saivat myös kokeilla kullanhuuhdonta vaskoolilla.

Timo Jokelainen
Suomen puheenjohtaja

Bente Christiansen
Norjan puheenjohtaja

- Liitteet
1. Kokouksen osallistujat
 2. Suomalais-norjalaisen rajavesistökomission suositukset 2016
 3. Suomalais-norjalaisen rajavesistökomission kokouksen johtopäätös 7.9.2016